

OBRAZLOŽITEV PRIZNANJA GROSSO VENEZIANO

Verona, 27. september 2003

DEMETRIJ VOLČIČ, senator, evropski parlamentarec in predsednik fundacije Masi

V preteklem desetletju je nekaj oseb odigralo najvidnejše vloge pri zlomu starih ravnotežij in osnovanju nove Evrope. Eden teh je naš današnji nagrajenec, Milan Kučan. Ni Benečan, stanuje v Ljubljani, oddaljeni od Valpolicelle le dobrih dvesto kilometrov zračne črte. Slovenija dejansko že sodeluje v zgodovinskem podvigu Evropske unije in tudi s tem dejstvom je povezan razlog naše pozornosti. Znašli smo se na začetku nove Evrope in drugačnega sosodstva, zato smo pomislili, da bi letošnjo nagrado Grosso Veneziano podelili prav njemu. Spregovoril bom o njegovem življenju, nato pa bo napočil čas, ko se bomo morali za našim cekinom obrisati pod nosom. Dotlej pa, dobrodošel, gospod predsednik.

Poleg vstopa Slovenije v evropsko družčino, v družbo, kjer vsi spoštujejo vrsto skupnih in demokratičnih pravil z namenom zagotoviti večjo varnost in večjo stabilnost, poleg evropske razsežnosti torej obstaja še več drugih razlogov, povezanih s političnimi, gospodarskimi, kulturnimi vidiki, in povezav, ki utemeljujejo našo izbiro. Potem ko se je v političnem smislu osvobodila balkanskega območja, se je Ljubljana za kratek čas znašla v nekakšnem limbu, nato pa je po nasvetu iz Bruslja dojela, da lahko opravlja pomembno in za Evropo koristno vlogo kot poznavalec, svetovalec in posrednik v kontekstu, ki se vzpostavlja na vzhodu. Poleg Slovenije so tu še druge države kandidatke in nato sosede sosedov, ki bi želele po isti poti. Kje se končujejo evropske meje, še ni bilo opredeljeno, dejstvo pa je, da še mnoge države upajo, da bodo lahko izboljšale svoj geopolitični položaj prek povezav s takšno Evropo. Gre za poti in možnosti, ki so le delno raziskane. Zato smo se odločili, da nagrado Grosso Veneziano podelimo protagonistu enega izmed zelo uspešnih procesov, in sicer slovenskega. Nagrada, poimenovana Beneški zlatnik, se zdi kot nalašč. Ta zlati ali srebrni kovanec se je namreč skozi stoletja ohranil kot plačilno sredstvo, veljavno tako na Orientu kot v Sredozemlju, skratka, po celem tedaj poznanim svetu. Navsezadnje, primerjava se vsiljuje kar sama, bi lahko rekli, da je beneški groš eden predhodnikov evra. Naj naštejemo še nekaj aktualnih razlogov: manjši del Istre, ki je danes slovenski, in mesta kot so Koper, Piran, Izola dajejo obali pečat beneške civilizacije. Po množičnem izseljevanju, ki je sledilo drugi svetovni vojni, je v Istri ostala italijanska manjšina beneškega izvora. Danes, ko se meje spuščajo, pridobivajo manjšine izrazitejšo vlogo, večja so tudi zagotovila za njihovo uveljavljanje. Niso več tujci, čeprav na rojstni zemlji, ki bi lahko v napetih trenutkih postali potencialni talci. Postajajo pobudniki stikov in medsebojnega razumevanja vzdolž vseh meja Evrope, za katero je spoštovanje vseh etničnih skupin eden nosilnih stebrov. V vzdušju dobrih medsosodskih odnosov se tudi vprašanja politične dialektike in spornih predmetov, kompenzacij, uspešneje rešujejo.

Skupna želja Benečije in Slovenije je pravičen mir na Jadranu, o katerem morajo odločati vse države, ki jih to vprašanje zadeva. Slednjič naj spomnim na še en ne zanemarljiv razlog: vina dveh držav pripadajo po geografski razdelitvi, ki jo je predvidela Evropska unija, istemu vinorodnemu območju.

Z večšo politično navigacijo si je predsednik Kučan prislužil številna odobravanja. V petnajstih letih, a po precej daljšem pripravljalnem obdobju, je izkoristil priložnost, ki jo je zaslutil v viharju razkrajanja bipolarnega sveta. Svojo republiko je vodil iz enopartijskega režima proti Evropski uniji in NATU, saj je zagledal prihodnost svoje majhne države/naroda prav v tej novi zgodovinski kombinaciji. Zdaj se zdi vse to preprosto in naravno, a pomislimo na mučno in trpljenja polno pot večine narodov in regij nekdanje Jugoslavije, ki bi si želeli ubrati isto smer v obdobju razpada minikonfederacije. Tudi nedaleč stran od Verone bi se lahko zgodil začetek ali ponovitev takšnih dogodkov. Da bi krizo, ki je že grozila, uspeli zadržati znotraj nadzorovanih meja, je bilo nujno modro politično vodstvo. Tujina je priznala Kučanovo spretnost in inteligentno časovno določanje dogodkov ter reformizem. V preteklih letih so ga nagradile številne tuje države, tako v Ameriki kot v Evropi, od Vatikana do Suverenega Malteškega viteškega reda, od Velike Britanije do Španije. Z današnjim dnevom je postal tudi lastnik nagrade Grosso Veneziano.

Kučanovo predsedovanje se je zaključilo pred nekaj meseci. In že je zaznati njegovo odsotnost iz aktivne politike. Čeprav ne opravlja več prejšnje funkcije, ostaja v slovenski politiki na vrhu priljubljenosti.

Za politika lahko rečemo, da je pomemben, ko mu uspe uresničiti svoje načrte v težkih okoliščinah. Ko je treba braniti neodvisnost pred ostalim svetom, se državnik dokaže in pokaže v pravi luči.

Slovenska Ustava dopušča za predsednika največ dva mandata. Kakorkoli, Kučanovo vodstvo se začne že v drugi polovici osemdesetih let, ko je bil izvoljen na čelo Zveze komunistov Slovenije. Pripada prvi generaciji politikov nekdanje Jugoslavije, ki ni sodelovala v vojni, saj je bil rojen leta 1941. Gre za pomemben podatek. Novi politiki so vstopili v javno življenje neobremenjeni s preteklostjo, z vzorci, ki so njihove predhodnike oteževali, ovirali.

Kučan je odraščal na območju ob meji z Madžarsko v učiteljski družini, v protestantskem okolju. Podatek je zanimiv, če vemo, da je bilo slovensko podeželje močno katoliško. Očeta so ubili nacisti med odporiškim gibanjem.

Na njegovo politično nadarjenost kaže že dejstvo, da je bil z zgolj 45 leti v izrazito gerontokratičnem okolju izvoljen na najvišjo politično funkcijo v Sloveniji. Za Beograd je takoj predstavljal razlog za skrb. Berlinski zid še ni padel, niti režimi na vzhodu. Zavel pa je svež veter, ki je pogumnim politikom nakazal nove izhode. Prav tistim, ki bi se, če bi takšne zamisli izrazili deset let prej, samoizločili iz politike in morda celo iz javnega življenja. V programu iz leta 1986 je Kučan obljubljal: širjenje prostora političnih svoboščin, večje spoštovanje človekovega dostojanstva, politični pluralizem. V tujih časopisih so začeli omenjati ljubljansko pomlad in govoriti o svobodnem otoku znotraj države, Jugoslavije, deloma še vedno zasidrane v starih vzorcih. Predsednik Kučan se je zavzel za pravice albanske manjšine, ki jo je zatirala Srbija, izjavil je, da s slovenskimi davki ne želi financirati represivnih ukrepov na Kosovem. Kmalu je začel govoriti o pravici narodov do samoodločbe. Na referendumu, ki se je

tedaj zdel možen le teoretično, se je več kot osemdeset odstotkov Slovencev izreklo za samostojno državo. Kučan je predlagal mirno razdružitev Jugoslavije in morda si je bilo tedaj še mogoče predstavljati neko ohlapnejšo obliko federacije, v kateri bi bile mogoče različne »prestave«, v kateri bi se lahko svobodno izražale različne kulture in tradicije. Nekateri deli države so namreč stoletja živeli na zahodu, drugi so se šele pred kratkim izvili iz turškega sveta. Katoliki, pravoslavci, muslimani – vsi bolj ali manj nesrečno skupaj. Ko je bilo jasno, kakšni so odzivi iz Beograda in da zahodni svet ne dojame resnosti položaja, se je Ljubljana odločila ukrepati.

Nekega poznega junijskega popoldneva leta 1991 v Beogradu je ameriški državni sekretar predstavnikom jugoslovanskim republik obljubil pet milijard dolarjev za ohranitev stare federacije. Nenadoma se je Kučan opravičil, rekoč, da ga pričakujejo v Ljubljani. Dve uri kasneje, ko se ostali predstavniki republik še niti niso razšli z ameriškim državnikom, so televizije poročale, da je slovenski parlament razglasil samostojnost. Kučan je bil v središču pozornosti in navdušenja. Tisto noč je Ljubljano zajelo noro veselje, nekaj pred zoro pa je prispela novica o jugoslovanski tankovski koloni pred mestom. V nekaj minutah so steklenice šampanjca izginile, ljudje so se zatekli v kleti, pojavili so se topovi, da bi se uprli morebitnemu vojaškemu napadu. To pomeni, da je bilo vse pripravljeno, organizirano in da ni šlo le za vihravo improvizacijo.

Vojna v Sloveniji je trajala le nekaj dni, a sledila je tista na Hrvaškem, v Bosni, na Kosovem. Včeraj je bil to predmet kronike, danes že zgodovine. Kučan je bil v svoji državi vselej najbolj priljubljen politik, javnomnenjske raziskave kažejo, da bi še prejšnje leto morebitna politična stranka, ki bi jo ustanovil Milan Kučan, na parlamentarnih volitvah dobila 45 odstotno podporo volivcev.

Takšen je, v nekaj besedah, življenjepis enega izmed protagonistov, ki je danes z nami, da bi prejel nagrado, ki bo, kot upamo, prispevala k dobrim sosedskim odnosom tako na kopnem kot na Jadranu.